

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 lutego 2012 roku

Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

w składzie:

Przewodniczący: SSO Hanna Kulesza

Protokolant: asystent sędziego Aleksandra Kaczmarczyk

po rozpoznaniu w dniu 22 lutego 2012 r., w Warszawie na rozprawie

sprawy z powództwa Stowarzyszenia (...) z siedzibą w P.

przeciwko (...) Bankowi (...) w E.

o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone

I. Uznaje za niedozwolone i zakazuje pozwanemu wykorzystywania w umowach z konsumentami postanowienia wzorca umowy o treści:

„ Z chwilą wydania przez Bank dokumentu potwierdzającego dokonanie transakcji, transakcja nie może być odwołana. ”;

II. Obciąża pozwanego (...) Bank (...) w E., kwotą 600 zł. (sześćset złotych) tytułem wpisu stałego od pozwu, od uiszczenia której powód był zwolniony i nakazuje pobranie tej kwoty od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa - Kasy Sądu Okręgowego w Warszawie;

III. Zasądza od pozwanego (...) Banku (...) w E. na rzecz Stowarzyszenia (...) z siedzibą w P., kwotę 360 zł. (trzysta sześćdziesiąt złotych) tytułem kosztów zastępstwa procesowego;

IV. Zarządza publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt (...) Banku (...) w E..

SSO Hanna Kulesza

Sygn. Akt XVII AmC 3529/10

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 29 listopada 2010 r., powód - Stowarzyszenie (...) z siedzibą w P., wniósł o uznanie za niedozwolone postanowienia wzorca umownego o nazwie „Umowa rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego w złotych (...)” stasowanego przez pozwanego - (...) Bank (...) w E., o treści: „Z chwilą wydania przez Bank dokumentu potwierdzającego dokonanie transakcji, transakcja nie może być odwołana.” zawartego w §8 ust 5 Umowy.

W ocenie powoda wskazane w pozwie postanowienie stanowi niedozwoloną klauzulę umowną w rozumieniu art. 385¹ §1 k.c. gdyż jest sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz rażąco narusza uzasadnione interesy konsumentów.

Powód podniósł, iż zakwestionowana przez niego klauzula powinna zostać uznana za niedozwoloną ponieważ niezgodnie z prawem przewiduje ona modyfikację wyłącznie na niekorzyść konsumentów zasad związanych ze składaniem i odwoływaniem oświadczeń woli klientów.

W odpowiedzi na pozew, pozwany (...) Bank (...) w E., wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o rozstrzygnięcie o kosztach sądowych stosownie do wyniku sprawy .

W uzasadnieniu pisma, pozwany podniósł, iż zakwestionowane postanowienie dotyczy sytuacji, w której posiadacz rachunku po dokonaniu transakcji wnosi o potwierdzenie, że dokonał opłacenia danej należności – potwierdzenia, które posiadacz rachunku zamierza przedłożyć odbiorcy tej transakcji. Pozwany wskazał, iż w tym wypadku odwołanie takiej transakcji możliwe jest przy zwrocie potwierdzenia i to pod warunkiem, że dana transakcja nie została wprowadzona do systemu rozliczeń.

Pozwany podniósł, iż zgodnie z §20 ust 2 Regulaminu systemu (...)– wprowadzonego Uchwałą Rady Nadzorczej Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A. – bank nie ma możliwości wycofania zlecenia płatniczego przekazanego do systemu rozliczeń: „z chwilą przekazania zbioru ze zleceniami płatniczymi do weryfikacji podpisu elektronicznego w systemie (...), zbiór ze zleceniami płatniczymi złożony do Izby przez jednostkę bezpośrednio uczestniczącą nie może być przez tę jednostkę, ani przez Uczestnika wycofany z rozliczeń”.

Pozwany wskazał również, że zgodnie z Uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 1995 r. (III CZP 164/94, OSNC 1995, nr 4, poz. 62), „spełnienie świadczenia bezgotówkowego następuje w dniu uznania rachunku bankowego wierzyciela, chyba, że strony stosunku zobowiązaniowego postanowiły inaczej”.

Mając na względzie powyższe, pozwany podniósł, iż powództwo jest nieuzasadnione.

W piśmie procesowym z dnia 4 stycznia 2011 r., powód podtrzymał w całości wszystkie żądania pozwu.

Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów ustalił następujący stan faktyczny:

Pozwany - (...) Bank (...) w E. prowadzi działalność gospodarczą w zakresie świadczenia usług bankowych. W ramach prowadzonej działalności bankowej, pozwany w obrocie z konsumentami posługuje się wzorcami umowy o nazwie „Umowa rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego w złotych (...), który zawiera zakwestionowane postanowienie umowne o treści: „Z chwilą wydania przez Bank dokumentu potwierdzającego dokonanie transakcji, transakcja nie może być odwołana.”.

Pozwany nie zakwestionował wiarygodności dołączonego do pozwu wzorca umownego, ani też nie zarzucił niezgodności kwestionowanego postanowienia z jego treścią, dlatego okoliczności te należało uznać za przyznane na podstawie art. 230 k.p.c.

W tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów zważył, co następuje:

Powództwo jest uzasadnione.

W postępowaniu o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone przedmiotem oceny Sądu jest to, czy zawarte we wzorach, kwestionowane postanowienia kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz czy skutkiem tego dochodzi do rażącego naruszenia interesów konsumentów. Nie dotyczy to jednak postanowień regulujących główne świadczenia stron, jak cena lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Uznanie postanowienia umownego za niedozwolone i wyeliminowanie go z praktyki stosowania w obrocie w kontaktach z konsumentami wymaga zatem spełnienia łącznie następujących przesłanek:

- postanowienie nie zostało uzgodnione indywidualnie z konsumentem - zostało mu narzucone,

- nie dotyczy sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron,
- kształtuje prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami naruszając jednocześnie w sposób rażąco jego interesy.

Ponieważ przedmiotowa klauzula pochodzi z wzorca umownego stosowanego przez pozwanego w obrocie z konsumentami należy stwierdzić, iż konsument nie miał wpływu na jej treść, jak również pozwany nie wykazał a nawet nie twierdził, iż klauzula ta była indywidualnie uzgodniona z konsumentem.

Przedmiotowe postanowienie nie dotyczy również głównych świadczeń stron, którymi w niniejszym przypadku są – przechowywanie środków pieniężnych posiadacza rachunku i ich zwrot na każde żądanie oraz z drugiej strony znoszenie faktu, że bank swobodnie dysponuje zgromadzonymi przez posiadacza środkami. Sporne postanowienie dotyczy zaś kwestii zasad skuteczności odwoływania złożonych przez konsumenta oświadczeń woli.

Do rozstrzygnięcia pozostała zatem kwestia, czy przedmiotowe postanowienie, kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając interesy konsumenta.

Przesłankami abuzywności postanowień wzorca umownego jest ich sprzeczność z dobrymi obyczajami i rażące naruszenie interesów konsumenta – zachodzące łącznie (art. 385¹ §1 kc). Przyjmuje się przy tym, że istotą dobrych obyczajów jest szeroko rozumiany szacunek do drugiego człowieka. Dobre obyczaje to reguły postępowania zgodne z etyką, moralnością i aprobowanymi społecznie obyczajami. Sprzeczne z dobrymi obyczajami są m.in. działania wykorzystujące choćby niewiedzę, brak doświadczenia konsumenta, naruszenie równorzędności stron umowy, działania zmierzające do dezinformacji, wywołania błędnego przekonania konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności. Chodzi więc o działanie potocznie określane jako nieuczciwe, nierzetelne, odbiegające in minus od przyjętych standardów postępowania.

Klauzula generalna wyrażona w art. 385¹ §1 k.c. uzupełniona została listą niedozwolonych postanowień umownych zamieszczoną w art. 385³ k.c. Obejmuje ona najczęściej spotykane w praktyce klauzule uznane za sprzeczne z dobrymi obyczajami zarazem rażąco naruszające interesy konsumenta. Ich wspólną cechą jest nierównomierne rozłożenie praw, obowiązków lub ryzyka między stronami prowadzące do zachwiania równowagi kontraktowej. Są to takie klauzule, które jedną ze stron (konsumenta) z góry, w oderwaniu od konkretnych okoliczności, stawiają w gorszym położeniu. Wyliczenie to ma charakter niepełny, przykładowy i pomocniczy. Funkcja jego polega na tym, iż zastosowanie we wzorcu umowy postanowień odpowiadających wskazanym w katalogu znacząco ułatwić ma wykazanie, że spełniają one przesłanki niedozwolonych postanowień umownych objętych klauzulą generalną art. 385¹ §1 k.c. W razie wątpliwości ciężar dowodu, że dane postanowienia nie spełniają przesłanek klauzuli generalnej spoczywa na przedsiębiorcy – art. 385¹ §4 k.c. Aby obalić domniemanie, że klauzula umowna zgodna z którąś z przykładowych klauzul wymienionych w art. 385³ k.c. jest niedozwolonym postanowieniem umownym należy wykazać, że została ona uzgodniona indywidualnie lub, że nie kształtuje praw i obowiązków konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami rażąco naruszając ich interesy mimo swego „niedozwolonego” brzmienia tzn. nie spełnia przesłanek z art. 385¹ §1 k.c. Dopiero po wykazaniu tej drugiej okoliczności może dojść do uchylecia domniemania abuzywności.

W ocenie Sądu analizowany zapis wzorca umownego o treści „Z chwilą wydania przez Bank dokumentu potwierdzającego dokonanie transakcji, transakcja nie może być odwołana.” spełnia przesłanki niedozwolonego postanowienia umownego wskazane w art. 385¹ §1 k.c., albowiem z góry, niezależnie od okoliczności, wyłącza możliwość odwołania transakcji, z chwilą wydania przez Bank dokumentu potwierdzającego jej dokonanie.

W niniejszej sprawie istotne jest odniesienie się do przepisów dotyczących oświadczeń woli, a w szczególności chwili ich składania i możliwości ich odwołania. Zgodnie z treścią art. 61 §1 k.c. „oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie, jest złożone z chwilą gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła zapoznać się z jego treścią. Odwołanie takiego

oświadczenia jest skuteczne, jeżeli doszło jednocześnie z tym oświadczeniem lub wcześniej.” Wyjaśnić przy tym należy, iż zgodnie z przyjętym w doktrynie poglądem (np. P. Machnikowski (w:) E. Gniewek, Komentarz, 2006, s. 143), „odwołanie oświadczenia, o którym mowa w cytowanym wyżej przepisie, można określić jako inne oświadczenie, przez które składający pozbawia skuteczności prawnej swój poprzedni komunikat. Należy bowiem przyjąć że oświadczenie woli od chwili jego wyrażenia stanowi już pewien samoistny byt prawny, ma swoją egzystencję i swoistą moc polegającą na potencjalnej możliwości wywołania określonych skutków prawnych z chwila dojścia do adresata. Tej właśnie mocy oświadczenia może je pozbawić przez odwołanie, jeżeli decyzję taką zdoła w porę zakomunikować adresatowi oświadczenia woli.”

W doktrynie przyjmuje się również, że oświadczenie o odwołaniu powinno być zakomunikowane adresatowi w taki sposób, aby mógł się on zapoznać z jego treścią. Skuteczne odwołanie oświadczenia woli powoduje taki skutek, jak gdyby w ogóle nie doszło do jego wyrażenia (tak np.: M. Safjan (w:) K. Pietrzykowski, Komentarz, t.I, 2008, s.352). Dominujący w doktrynie jest również pogląd, że „odwołanie oświadczenia woli może być dokonane w każdej formie i każdym środkiem komunikowania się na odległość, bez względu na formę, w jakiej wyrażone zostało odwoływane oświadczenie woli (tak np.: M. Piekarski (w:) Komentarz, 1972, s. 180; Z. Radwański (w:) System Prawa Prywatnego, t. 2, s. 299; M. Safjan (w:) K. Pietrzykowski, Komentarz, t. I, 2008, s. 352).

Wskazać należy wreszcie, iż komentowany przepis kodeksu cywilnego ogranicza czas, w jakim możliwe jest odwołanie oświadczenia woli, mając na względzie interesy adresata oświadczenia woli. Jednakże zarówno w doktrynie jak i orzecznictwie sądowym zgodnie przyjmuje się, że za zgodą adresata, odwołanie oświadczenia woli możliwe jest w każdym czasie (np. K. Piasecki, Kodeks cywilny z komentarzem, pod red. J. Winiarza, Warszawa 1989, t. 1, s. 77; Z. Radwański (w:) System Prawa Prywatnego, t. 2, s. 299; R. Pabis, Skutki wadliwości czynności prawnych w świetle art. 17 §1 i 2 k.s.h., PPH 2001, nr 6, s. 17 i n., a także wyrok SN z dnia 22 lutego 1952 r., C 44/52, OSNC 1953, nr 2, poz. 43; wyrok SN z dnia 3 listopada 1955 r., III CR 1562/54, OSNC 1956, nr 2, poz. 50). Również Sąd Apelacyjny w wyroku z dnia 22 lutego 2007 r., (w sprawie I ACa 919/06) stwierdził, że „skuteczne jest nie tylko odwołanie oświadczenia woli, jeżeli doszło do adresata jednocześnie z oświadczeniem lub wcześniej, ale także odwołanie późniejsze – za zgodą drugiej strony.”

Mając na uwadze powyższe, Sąd zważył, iż mocą zakwestionowanego postanowienia umownego pozwany Bank niezgodnie z prawem wyłącza możliwość odwołania oświadczenia woli, albowiem z góry, niezależnie od okoliczności, w tym również zgody drugiej strony, stwierdza, że z chwilą wydania dokumentu potwierdzającego dokonanie transakcji nie może być ona odwołana. Podkreślić należy przy tym, iż pozwany nie podaje jakichkolwiek powodów uzasadniających takowe ograniczenie.

Tymczasem w ocenie Sądu może dojść do sytuacji, w której klient Banku, dopiero w chwili otrzymania dokumentu potwierdzającego dokonanie transakcji zorientuje się np. że na skutek omyłki pisarskiej transakcja będzie błędna i w związku z tym będzie chciał ją odwołać. W takiej sytuacji, pozwany, w miarę możliwości technicznych, winien umożliwić konsumentowi odwołanie takiego oświadczenia woli – odwołanie transakcji i ewentualnie zażądać zwrotu dokumentu potwierdzającego jej dokonanie bądź wystawić dokument potwierdzający odwołanie w/w transakcji.

Sąd zważył również, iż pozwany Bank winien umożliwić konsumentowi odwołanie transakcji, nawet po wydaniu dokumentu potwierdzającego jej dokonanie w sytuacji, gdy adresat wyraził na to zgodę. W ocenie Sądu bowiem nie jest niczym usprawiedliwione wyłączenie z góry w każdej sytuacji, możliwości odwołania transakcji, z chwilą wydania dokumentu potwierdzającego jej dokonanie, w szczególności w sytuacji gdy nie istnieją ku temu ograniczenia techniczne lub organizacyjne.

Mając powyższe na względzie Sąd stwierdził, iż w przypadku pilnej potrzeby odwołania transakcji przez konsumenta powinien on mieć możliwość jej odwołania, jeśli zachodzi taka możliwość techniczno-organizacyjna, albowiem niczym nieusprawiedliwiona odmowa odwołania transakcji, w każdym przypadku wydania potwierdzenia, jest sprzeczna z dobrymi obyczajami, zwłaszcza, że jak wynika z treści cytowanych przepisów, istnieją okoliczności umożliwiające takie odwołanie.

Sąd zważył zatem, iż zakwestionowane postanowienie umowne narusza normy dobrych obyczajów jakie powinny występować w relacjach przedsiębiorca - konsument. Powoduje bowiem po stronie konsumenta dezinformację co do przysługujących mu uprawnień i odpowiedzialności pozwanego w związku z zawartą umową, a także zmierza do wykorzystania niewiedzy konsumenta co do istniejących regulacji prawnych w tym zakresie. Tymczasem do obowiązków przedsiębiorcy jako profesjonalisty należy formułowanie postanowień umownych w sposób jednoznaczny i zrozumiały dla konsumenta.

Wszystko to uzasadnia twierdzenie, iż przedmiotowe postanowienie nie uwzględnia i nie zabezpiecza interesu konsumenta, jako słabszej strony umowy, co prowadzi do ukształtowania stosunku zobowiązaniowego w sposób nie równorzędny i rażąco niekorzystny dla konsumenta.

Mając powyższe na uwadze, Sąd uznając, iż zakwestionowane postanowienie wzorca umowy stosowanego przez pozwanego spełnia przesłanki klauzuli niedozwolonej w rozumieniu art. 385¹ §1 k.c., zakazał jego wykorzystywania w obrocie - art. 479⁴² k.p.c.

Zgodnie z treścią przepisu art. 96 pkt 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398) strona wnosząca o uznanie postanowień umowy za niedozwolone jest zwolniona od kosztów sądowych. Wobec powyższego, o obciążeniu pozwanego stałą opłatą sądową od pozwu orzeczono na podstawie art. 26 ust 1 pkt 6 w zw. z art. 113 ust. 1 oraz art. 96 ust. 1 pkt 3 i art. 94 ustawy z dnia 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono na podstawie art. 98 i 99 k.p.c. stosownie do wyniku sporu.

O publikacji prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt pozwanego zarządono na zasadzie art. 479⁴⁴ k.p.c.

/-/ SSO Hanna Kulesza